

Gelovig of niet, bij kerst hoort een kerststal vinden Roel den Dulk en Fred van der Zwet uit Ferwert. Ze hebben er honderden verzameld, van karton. Een deel van die papieren verzameling is uitgesteld in Museum Dokkum. „Hetzelfde verhaal, in heel veel variaties.”

Kerstverhaal

ELISABETH POST

De mooiste en meest bijzondere kerststallen zijn te bewonderen in Italië en Spanje. Daar gaan Roel den Dulk en Fred van der Zwet uit Ferwert dan ook graag heen. „In Napels bijvoorbeeld, heb je een straatje waar wel zeventig bedrjffjes en winkels gevestigd zijn die het hele jaar alleen maar bezig zijn met het maken van figuren voor kerststallen.” Of neem Spanje. Daar zijn kerstmarktjes nog leuk, bij ten minste 80 procent van de kraampjekeun je leuke kerststalbeelddes kopen. „Heel wat anders dan in Duitsland waar je bij zo'n beetje iedere kraam glühwein en bratwurst kunt kopen.”

Maar in Tsjechof kunnen ze er ook wat van. In bijna elk dorp of stad worden kunstenaars ingeschakeld om een bouwplaat van een kerststal met gebouwen uit dat dorp of die stad ontwerpen, zegt Den Dulk. „Dat is daar traditie geworden. En de bezoekers aan de stal op die bouwplaat zijn dan de notabelen uit het dorp. En van degene die zich niet zo netjes heeft gedragen, maken ze dan een ludas ofzo.”

De kerststal is van oorsprong een rooms-katholieke traditie. In 1223 werd door Francisus van Assisi de eerste stal ingericht. In een box bij het Italiaanse plaatsje Greccio. Mensen verbeeldden Jozef en Maria en er stonden een os en een ezels in de stal. Meer niet, en de monnik verkondigde onderwijl het kerstevangelie aan het toegestroomde volk. Zo kon iedereen, inclusief de ongelieverden, het kerstverhaal begrijpen. De traditie van de stal was geboren. Er kwamen miniatuurstallen die uit hout waren gesneden of gemaakt waren van was of aardewerk. Die konden de mensen in huis neerzetten. In 1845 verschenen voor het eerst in Duitsland bouwplaten van kerststallen. „Niet iedereen kon zich een dure stal permitteren. Maar papier is goedkoop en voor iedereen betaalbaar.”

Den Dulk en Van der Zwet hebben door de jaren heen zo'n achthonderd stalen van karton verzameld - met een waarde van 10.000 euro. „Daar hebben we gelukkig thuis wel voldoende ruimte voor.” De verzameling van karton is een soort van bijvangst geworden. Iets lang verzamelden ze beelddes die ze aanvankelijk thuis en later in musea uitstalden in een diorama. „En toen ontdekten we ook de kerststallen op papier. Gewoon grappig, die bouwplaten van karton.” De grootste kerststal van Europa is inmiddels overgenomen door Museumpark Orientalis bij Nijmegen. Gelukkig dat het daar een plek heeft gekregen, zegt Den Dulk.

„Het diorama bestond uit 36 kruub aan materiaal en jaatlijks het diorama inlechten met 1800 figuren in een miniatuurwereld van 110 vierkante meter werd ons te zwaar. Aanvankelijk begonnen we klein en kwamen mensen rond de kerst in ons huis kijken naar de kerststal.” In de loop der tijd breidde het diorama alsmar uit en namen de aantallen

in veel variaties

“JOZEF IS DE MACHINIST EN MARIA HEEFT JEZUS OP SCHOOT DIE MET EEN TREINTJE SPEELT

“SCHATTIG STALLETJE BLEEK MISKOOP UIT CHINA. DAAR MOET JE NIETS KOPEN

bezoekers toe. „We zijn het toen in musea gaan opbouwen en twee jaar geleden kwamen er 36.000 bezoekers bij de expositie in Orientalis kijken.”

Met het verzamelen van figuren voor het diorama zijn ze inmiddels gestopt. Wel kopen ze nog regelmatig voor zichzelf een bijzondere groep. „En laatst zag ik op een site zo'n schattig stalletje, dat moest ik hebben.” Naderhand bleek het een miskoop. „Ten eerste, ik kreeg het verkeerde doosje met figuren en ze blijken van plastic te zijn. In China vervaardigd. Daar moet je niets kopen, Chinezen maken rotzool”, waarschuwt Den Dulk toch maar even.

In Museum Dokkum zijn tweehonderd kerststallen van karton te bezichtigen - de expositie heet heel toepasselijk Kerst in karton. „Het is hetzelfde verhaal, in heel veel variaties. We hebben de mooiste uitgezocht.” Er is geen stal gelijk. Iedere ontwerper heeft er een eigen interpretatie aan gegeven. Er zijn ossen en ezels, maar ook stallen met olijfbomen en kamelen en heel veel schapen en ganzen. Er zijn donkere wijzen uit het Oosten, maar ook figuren in lederenossen en op ski's, rondborstige vrouwen en stallen waarop reclame voor producten worden gemaakt.

De kleinste afbeelding van een kerststal staat op een luitersdoosje. De langste stal bestaat uit dertien scènes, ontworpen door de Duitser Paul Ernst Rattelmüller in 2001, en verbeeldt het hele kerstverhaal. De eerste scène is de aankondiging door aartsengel Gabriël aan de maagd Maria dat ze zwanger zal worden van de zoon van God. De laatste verbeelden de voor Herodes op de vlucht geslagen Jozef en Maria met hun kind Jezus naar de woestijn, omdat de stadhouder dreigt de 'nieuwe koning' te doden.

Het voor de verzamelaars meest bijzondere exemplaar is een cd-hoesje met een door kunstenaar Herman van Elteren (1928) uit Monnickendam gemaakt uitvouwbaar kerststalletje. „Dat is het originele ontwerp en heeft hij ons geschenken.” En ook bijzonder: „Een bouwplaat van de Tsjechof spoorwegen. Jozef is de machinist en Maria heeft Jezus op schoot die met een treintje speelt.”

De expositie valt in de smaak bij vooral ook leerlingen van basisscholen, zegt Jacob Bosma van Museum Dokkum. Er hebben er dertig uit de regio gereageerd op een uitnodiging om te komen, terwijl er plek is voor zestien. „Het is voor ons een heel educatief uitje”, zegt leerkracht Marleen Stelma van basisschool De Romte uit Tytsjerk, die vrijdag groep 3 begeleidde tijdens een bezoek aan het museum. De school is drie jaar geleden ontstaan uit een fusie tussen de openbare en christelijke basisschool in het dorp. „Iedereen weet wel wat een kerststal is en dat het bij kerst hoort. Deze expositie is voor alle leerlingen leuk om naartoe te gaan, ook al kennen ze het kerstverhaal niet.”

Of kerststallen heel heilig zijn afgebeeld of uit kitschfiguren bestaan, ze zijn er voor iedereen, vindt Den Dulk. „Het doet er niet toe of je al dan niet religieus bent. Een kerststal staat ook symbool voor nieuw leven.”

Het museum denkt nu al na over wat volgend jaar rond kerst te exposeren. Den Dulk en Van der Zwet zijn gevraagd daarin te adviseren. „En dat doen we graag.”

Museum Dokkum - Kerst in karton tot en met 10 januari 2021. Voor toegangstijden en kaarten: www.museumdokkum.nl